

Byla C-375/20

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį santrauka

Gavimo data:

2020 m. rugpjūčio 10 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Tribunal da Relação de Coimbra (Koimbros apeliacinis teismas, Portugalija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2020 m. gegužės 11 d.

Ieškovė:

Liberty Seguros S.A.

Atsakovas:

DR

Pagrindinės bylos dalykas

Tribunal da Relação de Coimbra (Koimbros apeliacinis teismas, Portugalija) trečioji civilinių bylų kolegija prašo Teisingumo Teismo priimti sprendimą dėl to, ar nacionalinėje teisėje numatyta galimybė prieš nekentėjusius trečiuosius asmenis ir *Fundo de Garantia Automóvel* (Transporto priemonių draudikų biuras, Portugalija) remtis draudimo sutarties negaliojimu (dėl neteisėto jos turinio) atitinka Sąjungos teisę (Direktyvą 2009/103/EB).

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

SESV 267 straipsnio antra pastraipa.

Prejudiciniai klausimai

Ar pagal [Sąjungos] teisę, visų pirma Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/103/EB, draudžiama nacionalinės teisės norma, leidžianti prieš

nekenčėjusius trečiuosius asmenis ir *Fundo de Garantia Automóvel* remtis motorinės transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimo sutarties negaliojimu tuo pagrindu, kad draudėjas transporto priemonę naudojo keleiviams ir kroviniams vežti atlygintinai, slaptai ir neteisėtai, ir šią paskirtį nuslėpė nuo draudiko? Ar atsakymas būtų toks pats, jei keleiviai žino, jog vežimas yra slaptas ir neteisėtas?

Svarbios Sąjungos teisės nuostatos

2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/103/EB dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo, ypač jos 13 straipsnio 1 dalis.

2017 m. liepos 22 d. Sprendimas *Fidelidade-Companhia de Seguros S. A. / Caisse Suisse de Compensation ir kt.* (C-287/16, EU:C:2017:575); 2006 m. liepos 4 d. Sprendimas *Adeneler ir kt.* (C-212/04, EU:C:2006:443); 1993 m. gruodžio 16 d. Sprendimas *Miret* (C-334/92, EU:C:1993:945) ir 1990 m. lapkričio 13 d. Sprendimas *Marleasing SA* (C-106/89, EU:C:1990:395).

Svarbios nacionalinės teisės nuostatos

2007 m. rugpjūčio 21 d. *Decreto-Lei n.º 291/2007 (aprova o regime do sistema do seguro obrigatório de responsabilidade civil automóvel e transpõe parcialmente para a ordem jurídica interna a Diretiva n.º 2005/14/CE, do Parlamento Europeu e do Conselho, de 11 de maio, que altera as Diretivas n.ºs 72/166/CEE, 84/5/CEE, 88/357/CEE e 90/232/CEE, do Conselho, e a Diretiva n.º 2000/26/CE, relativas ao seguro de responsabilidade civil resultante da circulação de veículos automóveis)* (Dekretas įstatymas Nr. 291, kuriuo patvirtinama transporto priemonių valdytojų privalomojo civilinės atsakomybės draudimo tvarka ir kuriuo iš dalies perkeliama 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/14/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 72/166/EEB, 84/5/EEB, 88/357/EEB ir 90/232/EEB bei Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2000/26/EB, susijusias su motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimu) (toliau taip pat vadinama SORCA), *Diário da República*, Nr. 160/2007, I serija, 2007 m. rugpjūčio 21 d.: 22 straipsnis, 47 straipsnio 1 dalis, 49 straipsnio 1 dalies a ir b punktai ir 54 straipsnio 3 dalis.

2008 m. balandžio 16 d. *Decreto-Lei n.º 72/2008 (estabelece o regime jurídico do contrato de seguro)* (Dekretas įstatymas Nr. 72, kuriuo nustatoma draudimo sutarčių sudarymo tvarka; toliau – RJCS), *Diário da República*, Nr. 75/2008, I serija, 2008 m. balandžio 16 d., ypač jo 14 straipsnio 1 dalis, 24 straipsnio 1 dalis, 25 straipsnio 3 dalis ir 43 straipsnis.

Civilinio kodekso 253 straipsnis, 254 straipsnio 1 dalis, 280 ir 294 straipsniai.

Trumpas bylos aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 *Liberty Seguros SA* pareiškė atsakovui DR ieškinį, prašydama „pripažinti su atsakovu sudarytą draudimo sutartį niekine atgaline data (nuo jos sudarymo dienos), nedarant poveikio ieškovės teisei pasilikti atsakovo sumokėtas draudimo įmokas pagal 2008 m. dekreto įstatymo Nr. 72 25 straipsnio 5 dalį“.
- 2 Ieškovė (ir apeliantė šiame procese) iš esmės tvirtina, kad 2015 m. rugpjūčio 27 d. ji su atsakovu sudarė motorinės transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimo sutartį, pagal kurią buvo apdrausta transporto priemonė, valstybinis numeris 56-FB-46 (toliau – FB) (išsamesnė informacija pateikiama pagrindinės bylos dokumentuose) ir kad savo draudimo prašyme atsakovas nurodė, jog yra transporto priemonės savininkas ir įprastai ją vairuoja asmeniniais tikslais.
- 3 Ieškovė taip pat nurodė, kad 2015 m. rugsėjo 9 d. atsakovas pateikė prašymą pakeisti minėtą draudimo sutartį ir vietoje transporto priemonės FB apdrausti kitą tos pačios markės ir modelio transporto priemonę, valstybinis numeris 80-PX-30 (toliau – PX); atsakovas nurodė, kad taip pat yra šios transporto priemonės savininkas ir įprastinis vairuotojas; toje transporto priemonėje buvo šešios sėdimos vietos, atsakovas įvardijo save jos draudėju ir įprastiniu vairuotoju; atsakovas nenurodė jokių priekabų. Ieškovė pasitikėjo atsakovo prašymu ir sutiko pakeisti sutartį; kitos tų metų rugpjūčio 27 d. sudarytos pradinės sutarties sąlygos liko galioti.
- 4 Ieškovė taip pat nurodė, kad po 2016 m. kovo 24 d. Prancūzijoje įvykusio eismo įvykio (per kurį nukentėjo dvylika transporto priemonės keleivių) sužinojo, kad atsakovas, pateikęs prašymą pakeisti apdraustą transporto priemonę, nei tuo metu, nei vėliau nebuvo nei jos savininkas, nei įprastinis vairuotojas; prašyme nebuvo nurodyta nei transporto priemonės paskirtis, nei kam ji naudojama; vėliau paaiškėjo, kad šia transporto priemone buvo atlygintinai vežami keleiviai iš Portugalijos į Šveicariją (ir atgal); dvylikos sėdimų vietų (be vairuotojo vietos) transporto priemone taip pat buvo velkama 1 300 kilogramų bendrojo svorio priekaba; be to, paaiškėjo, kad šią transporto priemonę įprastai vairuodavo 19 metų amžiaus FN, turintis B kategorijos vairuotojo pažymėjimą, suteikiantį jam teisę vairuoti transporto priemones, kuriose yra ne daugiau kaip 9 sėdimos vietos keleiviams, taip pat vilkti ne daugiau kaip 750 kilogramų bendrojo svorio priekabą.
- 5 Galiausiai ieškovė pareiškė, kad atsakovas sąmoningai nepateikė informacijos, visų pirma apie transporto priemonės naudojimą vykdomai veiklai, suklaidino ieškovę dėl prisiimtos rizikos apimties ir pažymėjo, kad jei ieškovė būtų tai žinojusi, ji nebūtų sutikusi sudaryti sutarties.
- 6 Savo veiksmais atsakovas tyčia ir sąmoningai neįvykdė 2008 m. Dekreto įstatymo Nr. 72 24 straipsnio 1 dalyje numatytos pareigos iš pat pradžių pranešti apie riziką, kurią numatoma perkelti. Todėl ieškovė, remiantis to dekreto įstatymo

25 straipsnio 3 dalimi ir Civilinio kodekso 253 straipsniu bei 254 straipsnio 1 dalimi, teigia turinti teisę nutraukti sutartį, ir tuo tikslu kreipėsi į teismą.

- 7 Nors atsakovas buvo tinkamai informuotas, tačiau atsiliepimo į ieškinį nepateikė.
- 8 *Fundo de Garantia Automóvel* (Transporto priemonių draudikų biuras, toliau – FGA) per atsakovui suteiktą terminą atsiliepimo pareikšti pateikė savanorišką pareiškimą leisti įstoti į pagrindinę bylą; jame, pasinaudodamas savo procesine teise (tuo pagrindu, kad jis turėjo tokį patį suinteresuotumą kaip ir atsakovas, nes, patenkinus ieškovės reikalavimus, biurui kiltų prievolė atlyginti nuostolius), ginčijo ieškovės nurodytas faktines aplinkybes ir prašė ieškinį atmesti; kartu biuras pateikė priešpriešinį ieškinį ir prašymą į bylą kaip trečiuosius asmenis įtraukti VS (registruotą apdraustos transporto priemonės savininkę), FN (apdraustos transporto priemonės vairuotoją) ir JT (ieškovės brokerį).
- 9 Šiuo tikslu FGA tvirtino, kad draudimo sutartis buvo sudaryta tarpininkaujant atsakovo DR gyvenamosios vietos brokeriui; buvo viešai žinoma, kad atsakovas yra profesionalus vežėjas, už atlygį vežantis keleivius iš Šveicarijos į Portugaliją (ir atgal); ši aplinkybė buvo žinoma ieškovės draudimo brokeriui, kuris sutarties sudarymo ar pakeitimo momentu patikrino transporto priemonę ir žinojo, kad joje buvo trys sėdynių eilės, be to, įrengtas kablys priekabai vilkti. FGA taip pat nurodė, kad ieškovė turi pakankamai priemonių patikrinti, ar apdraustojo jai pateikta informacija yra teisinga; be to, ieškovė privalo patikrinti draudėjo pateiktus atsakymus ir jų tikslumą – todėl bandymas nuginčyti sutartį remiantis tuo, kad ji yra niekinė, reiškia nesąžiningą elgesį pagal principą *venire contra factum proprium*. Be to, FGA pažymi, kad jei šis trūkumas egzistuoja, kaip matyti iš 2007 m. Dekreto įstatymo Nr. 291 22 straipsnio, negalima tuo negaliojimu remtis prieš nukentėjusiuosius; tuo pagrindu jis pareiškė priešieškinį su prašymu įpareigoti ieškovę „pripažinti, kad negalima prieš nukentėjusiuosius ir FGA remtis tuo, kad su atsakovu DR sudaryta draudimo sutartis galbūt yra niekinė ar negaliojanti“.
- 10 Teismas, išklauses pradines bylos šalis, leido FGA savanoriškai įstoti į bylą ir patenkino jo pareikštą priešieškinį.
- 11 Ieškovė pateikė patikslintą ieškinį, kuriame pakartotinai išdėstė visus pradiniame ieškinyje nurodytus reikalavimus, tačiau nurodė, kad su asmeniu, neturinčiu teisės aktais ginamų interesų (t. y. asmeniu, vykdančiu neteisėtą arba slaptą keleivių pervežimą) sudaryta draudimo sutartis yra negaliojanti pagal 2008 m. Dekreto įstatymo Nr. 72 43 straipsnio 1 dalį, todėl, remiantis Civilinio proceso kodekso (toliau – Civilinio proceso kodeksas) 265 straipsnio 2 ir 3 dalimis, ieškovė pateikė patikslintą ieškinį su šiais reikalavimais:

„a) pirma, pripažinti draudimo sutartį niekine su visomis iš to kylančiomis teisinėmis pasekmėmis;

b) šio reikalavimo nepatenkinus ir šios sutarties nepripažinus niekine, pripažinti ją negaliojančia tiksliai laikantis prie bylos dokumentų pridedamame ieškinyje nurodytų sąlygų ir jame nurodytais pagrindais“.

- 12 Pirmosios instancijos teismas, be kita ko, pripažino toliau nurodytas faktines aplinkybes įrodytomis.
- 13 2015 m. rugpjūčio 27 d. atsakovas kreipėsi į ieškovę su pasiūlymu sudaryti motorinės transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimo sutartį.
- 14 Šiame pasiūlyme atsakovas nurodė, kad yra transporto priemonės FB savininkas ir pareiškė, kad ja naudojasi asmeniškai; atsakovas, kaip savininkas ir įprastinis vairuotojas, pageidavo ne tik privalomojo šios transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimo, bet ir dalinio stiklų keitimo autorizuotame servise, vairuotojo mirties arba sužalojimo, vairuotojo gydymo išlaidų, visiško laikinojo nedarbingumo (kai vairuotojas hospitalizuojamas) rizikos draudimo ir pagerinto pagalbos kelyje draudimo.
- 15 Ieškovė pasitikėjo atsakovo pareiškimais, darydama prielaidą, kad jie yra teisingi ir sąžiningi, sutiko suteikti prašomą draudimą ir išdavė tai patvirtinantį draudimo liudijimą.
- 16 2015 m. rugsėjo 9 d. atsakovas pagal vos prieš kelias dienas įsigaliojusią draudimo sutartį pateikė ieškovei naują pasiūlymą, kuriuo, nekeisdamas galiojančio draudimo sąlygų ir įkainių, siekė jau apdraustą transporto priemonę pakeisti kita tos pačios markės ir modelio transporto priemone, valstybinis numeris PX.
- 17 Atsakovas pasirašytame pasiūlyme dėl pakeitimo nurodė, kad draudimą įsigyja kaip tos transporto priemonės savininkas ir įprastinis jos vairuotojas, taip pat, kad transporto priemonė buvo skirta asmeniniam naudojimui ir kad joje buvo 6 (šešios) sėdimos vietos keleiviams ir vairuotojui, tačiau atsakovas nepranešė apie ketinimą kartu vilkti priekabą.
- 18 Ieškovė ir šį kartą pasitikėjo atsakovo pareiškimais, išdėstytais 2015 m. rugsėjo 9 d. pasirašytame pasiūlyme dėl pakeitimo, darydama prielaidą, kad jie yra teisingi ir sąžiningi, ir sutiko pakeisti apdraustą transporto priemonę pagal pasiūlyme nurodytas rizikos sąlygas nuo šios datos ir išdavė atitinkamą draudimo sutarties priedą.
- 19 Po 2016 m. kovo 25 d. ieškovė sužinojo, kad atsakovas pasiūlyme nurodytos transporto priemonės (nei pasiūlymo dėl jos pakeitimo pateikimo metu, nei vėliau) nenaudojo pagal draudimo pasiūlyme nurodytą paskirtį ar tikslus, tačiau ją naudojo tarptautiniam keleivių ir krovinių vežimui už atlygį iš Šveicarijos į Portugaliją (ir atgal); be to, ieškovė sužinojo, kad šia transporto priemone būdavo velkama ir priekaba.

- 20 Apdrausta transporto priemone paprastai vykdavo devyni asmenys (joje buvo trys eilės po tris sėdynes), išskyrus 2016 m. kovo 24 d., kai transporto priemone vyko dvylika asmenų (jie sėdėjo keturiose eilėse po tris sėdynes; galinė sėdynių eilė yra išimama).
- 21 Atsakovas šią veiklą vykdė ir reklamavo bent nuo 2015 m. balandžio mėn., neturėdamas jokio valdžios institucijos išduoto leidimo.
- 22 Atsakovas šios veiklos sąmoningai nenurodė ieškovei pateiktame draudimo pasiūlyme.
- 23 Tiek atsakovas, tiek įstojęs į bylą FN buvo įprastiniai transporto priemonės PX vairuotojai.
- 24 2016 m. kovo 23 d. įstojęs į bylą FN buvo 19 metų amžiaus ir turėjo B kategorijos vairuotojo pažymėjimą, suteikiantį teisę vairuoti transporto priemones, skirtas vežti ne daugiau kaip 9 keleivius, ir kuria galima vilkti priekabą, kurios bendrasis svoris ne didesnis kaip 750 kg.
- 25 Transporto priemonės PX ir kitos atsakovui priklausančios transporto priemonės vairuotojas FN nuo 2015 m. rugpjūčio mėn. iki 2016 m. kovo 24 d. mažiausiai 21 kartą vyko iš Šveicarijos į Portugaliją (ir atgal); dažniausiai jis vairuodavo transporto priemonę PX.
- 26 Apdrausta transporto priemone kartais būdavo velkama 1 300 kg bendrojo svorio priekaba.
- 27 Transporto priemonėje PX buvo įmontuotos devynios sėdynės, o 2016 m. kovo 24 d. ketvirtoje eilėje buvo papildomai įtaisytos dar trys sėdynės. Šios sėdynės buvo įmontuotos tą pačią dieną, kai transporto priemonė išvyko į reisą, per kurį įvyko eismo įvykis; prie šių sėdynių nebuvo saugos diržų.
- 28 Atsakovui buvo gerai žinoma, kad jis negali nei reklamuotis, nei tuo labiau pranešti ieškovei apie tikrąją veiklą, kuriai vykdyti jis naudojo šią transporto priemonę (su priekaba); ta veikla jam padėjo daug uždirbti iš asmenų, kurie naudojami šiomis paslaugomis, nors atsakovas ir neturėjo kompetentingų institucijų išduoto leidimo.
- 29 Atsakovas iš kiekvieno keleivio už kelionę iš Portugalijos į Šveicariją (ar atgal) imdavo ne mažesnę kaip 100 eurų užmokestį.
- 30 Ši kaina apėmė keleivio pervežimą (su bagažu) „nuo durų iki durų“.
- 31 Paprastai veždavo tik vienas vairuotojas, dažniausiai neturintis reikalingo vairuotojo pažymėjimo (atsižvelgiant į keleivių skaičių ir transporto priemonės bei atitinkamos priekabos charakteristikas).

- 32 Atsakovas puikiai žinojo, kad jeigu draudimo prašymo pateikimo momentu būtų pranešęs ieškovei apie savo vykdomą veiklą ir ketinimus toliau naudoti apdraustą transporto priemonę, ieškovė niekada nebūtų sutikusi su juo sudaryti nagrinėjamos draudimo sutarties ir juo labiau vėliau pakeisti apdraustą motorinę transporto priemonę kita.
- 33 Ieškovė apie šias aplinkybes (susijusias su atsakovo vykdoma veikla naudojant apdraustą transporto priemonę) sužinojo tik po sunkaus eismo įvykio, kuriame nukentėjo furgonas PX, ir kurį ji nurodė ištirti.
- 34 Ši nelaimė įvyko 2016 m. kovo 24 d. 23 val. 40 min. EN79, Muline (Montbegni savivaldybėje, Lione (Prancūzija)).
- 35 Per eismo įvykį apdrausta transporto priemonė, vairuojama FN ir vykstanti Makono-Mulino kryptimi, susidūrė su priešpriešine kryptimi važiuojančia sunkiąja transporto priemone.
- 36 Transporto priemonės susidūrė dešinėje eismo juostoje, sunkiosios transporto priemonės važiavimo (Mulino-Makono) kryptimi, kai priešinga kryptimi važiavusi transporto priemonė PX, viršydama tame kelyje leistiną greitį (80 km per valandą) ir lenkdama kitas transporto priemones, įvažiavo į šią eismo juostą.
- 37 Per šį susidūrimą žuvo visi dvylika Portugalijos piliečių, iš Šveicarijos grįžtančių į savo kilmės šalį, kad galėtų Velykų atostogas praleisti su savo šeimomis.
- 38 Kiekvienas keleivis už tą kelionę atsakovui DR jau buvo sumokėjęs (arba turėjo sumokėti) mažiausiai 100 EUR atlyginimą.
- 39 Jei ne tragiška baigtis, kelionė iš Šveicarijos į Portugaliją turėjo vykti be pertraukų, į paskirties vietą atvykstant 2016 m. kovo 25 d. nuo 11:00 iki 12:00.
- 40 Nebuvo numatyta jokių pertraukų pailsėti: nei vairuotojui, kuris pats vienas turėjo vairuoti transporto priemonę visą reisą, nei keleiviams, kuriems su bagažu teko dalytis maždaug 4,5 metrų plotą ir maždaug 8,5 metrų erdvę; iš jų keturi (sėdėję paskutinėje eilėje ir ant rankų vežę vieną vaiką) važiavo neprisidegę saugos diržų, nes jų nebuvo.
- 41 Šiai kelionei nuo Romonto (Šveicarija) iki Guardos (Portugalija) buvo parinktas trumpiausias 1 643 kilometrų maršrutas, kuriam be pertraukų įveikti buvo skirta 16 val.
- 42 Transporto priemonėje PX nebuvo nei tachografo, nei jos vairuotojų nepertraukiamo (arba su pertraukomis) vairavimo laiko registravimo sistemos.
- 43 Eismo įvykyje nukentėjusi transporto priemonė PX vilko priekabą, kurios tuščios bendrasis svoris siekė 1 300 kilogramų; į ją buvo sudėtas likęs keleivių bagažas ir kiti daiktai.

- 44 Kadangi šia transporto priemone keleiviai vyko su bagažu, ji važiavo labai nestabiliai; tai labiausiai išryškėjo jai manevruojant (pavyzdžiui, lenkiant) ir važiuojant didesniu kaip 90 km per valandą greičiu.
- 45 Kadangi susidūrimas su sunkiąja transporto priemone įvyko važiuojant dideliu greičiu, saugos diržų neprisisegę keleiviai buvo nublokšti ant priešais sėdinčių keleivių, o tai padidino pavojų pirmųjų gyvybei ir neišvengiamai prisidėjo prie jų žūties.
- 46 Šioje byloje nagrinėjama draudimo sutartis priekabai negaliojo.
- 47 Atsakovas į bylą įstojusiam JT nurodė: sudarydamas draudimo sutartį ir pateikdamas prašymą pakeisti draudimo liudijimą jis veikė kaip transporto priemonės PX savininkas ir įprastinis jos vairuotojas.
- 48 Atsakovas pareiškė, kad formoje pateikti atsakymai yra visiškai teisingi ir tvirtino nenuslėpęs jokios informacijos, galėjusios turėti įtakos ieškovės sprendimui dėl pasiūlyto draudimo.
- 49 Vis dėlto jis nurodė, kad žinojo apie pareigą tiksliai pateikti visą jam žinomą informaciją ir jo manymu pagrįstai svarbią informaciją, kad draudikas galėtų įvertinti riziką; atsakovas taip pat nurodė, kad žinojo apie pareigą pranešti apie bet kokius sutarties sąlygų ar rizikų pasikeitimus jos galiojimo laikotarpiu.
- 50 Teismas išnagrinėjo bylą ir priėmė sprendimą, kuriuo ieškinys buvo iš dalies patenkintas, o FGA pareikštas priešieškinyje buvo visiškai patenkintas; ieškovės ir atsakovo sudaryta draudimo sutartis buvo pripažinta niekine *inter partes* (su visomis iš to kylančiomis teisinėmis pasekmėmis), o likę reikalavimai atsakovui buvo atmesti; be to, teismas pripažino, kad draudimo sutarties negaliojimu negalima remtis nei prieš nukentėjusius trečiuosius asmenis, nei prieš FGA.
- 51 Ieškovė *Liberty Seguros S. A.* šį sprendimą apeliacine tvarka apskundė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 52 *Liberty S. A.* ieškinyje tvirtina, kad tiek, kiek skundžiamu sprendimu nagrinėjama draudimo sutartis buvo pripažinta niekine, tas teismas taip pat turėjo konstatuoti, kad sutarties negaliojimu galima remtis prieš įstojusį į bylą *Fundo de Garantía Automóvil*, taigi ir prieš pagrindinėje byloje nagrinėjamo eismo įvykio metu nukentėjusius asmenis, nes kaip tik tam fondui tenka prievolė atlyginti padarytą žalą.
- 53 Šis teiginys grindžiamas Civilinio kodekso 291 straipsnio, kartu su 2008 m. Dekreto įstatymo Nr. 72 2 straipsniu, 25 straipsnio 1 ir 3 dalimis, 147 straipsnio 1 ir 2 dalimis, bei 2007 m. Dekreto įstatymo Nr. 291 22 straipsnio, 27 straipsnio (a

- contrario*), 47 straipsnio 1 dalimi, 49 straipsnio 1 dalimi ir 54 straipsnio 4 dalimi, aiškinimu.
- 54 Minėtų nacionalinės teisės nuostatų taikymas neprieštarauja Europos Sąjungos direktyvoms dėl privalomojo motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo.
 - 55 Taip yra todėl, kad Europos Sąjungos direktyvos tiesiogiai vertikalios taikomos privačių asmenų ir valstybės narės ar viešųjų subjektų (šiuo atveju – FGA) santykiams, o tai reiškia, kad privatus asmuo santykiuose su viešosios teisės subjektais gali remtis direktyvos nuostatomis, jei šios yra pakankamai aiškios, tikslios ir besąlyginės.
 - 56 Direktyvos tiesiogiai horizontalios taikomos privačių asmenų tarpusavio santykiams (teisiniams privačių asmenų tarpusavio santykiams) ir, nors Teisingumo Teismo jurisprudencijoje pripažįstamas tiesioginis reglamentų tiesioginis taikymas (t. y. tiesioginis vertikalus ir horizontalus veikimas), direktyvų atveju joje numatyta tik tiesioginio vertikalaus veikimo galimybė privačių asmenų ir valstybės ar viešųjų subjektų santykiuose.
 - 57 Taigi nacionaliniai teismai neturi jokios diskrecijos, kiek tai susiję su direktyvos tiesioginiu taikymu, arba, kitaip tariant, direktyvos tiesioginio horizontalaus veikimo pripažinimu privačių asmenų byloje, todėl jie negali jo pripažinti.
 - 58 Šioje byloje *Liberty Seguros* pagal nacionalinę teisę išvengia civilinės atsakomybės, nes draudimo sutartis yra niekinė.
 - 59 Nacionalinės teisės aktų negalima aiškinti taip, kad jie atitiktų Sąjungos teisę, jei tai lemia neteisėtą nacionalinės teisės aiškinimą *contra legem*.
 - 60 Taigi *Liberty Seguros* prašo skundžiamą sprendimą panaikinti ir priimti naują, kuriuo teismas ieškinį patenkintų ir pripažintų bei nuspręstų, kad ieškovės ir atsakovo DR sudarytos motorinės transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimo sutarties negaliojimu galima remtis prieš įstojusį į bylą *Fundo de Garantia Automóvel* ir per 2016 m. kovo 24 d. Prancūzijoje įvykusį eismo įvykį nukentėjusius asmenis, todėl šiam fondui (o ne ieškovei *Liberty Seguros*) kyla prievolė atlyginti pastarųjų patirtą žalą.
 - 61 Atsiliepime į apeliacinį skundą *Fundo de Garantia Automóvel* paprašė išplėsti ieškinio dalyką ir tai grindė toliau nurodytais argumentais.
 - 62 FGA nuomone, bylą nagrinėjantis teismas turėjo pripažinti, jog brokeris tikrai žinojo apie neteisėtą atsakovo DR vykdomą veiklą, t. y. atlygintiną keleivių vežimą iš Šveicarijos į Portugaliją (ir atgal).
 - 63 Dėl to draudiko rėmimasis sutartyje numatytomis išimtimis, be jokios abejonės, reiškia nesąžiningą elgesį jį suprantant kaip *venire contra factum proprium*, nes šis subjektas siekia pasinaudoti teisine padėtimi, kuri akivaizdžiai prieštarauja jo

paties ankstesniems veiksams, kaip tai suprantama pagal Civilinio kodekso 334 straipsnį.

- 64 Net jei taip nėra, privalomojo motorinės transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimo sutarties atveju įstatymai saugo eismo įvykyje nukentėjusiojo asmens interesus, o RJCS 43 straipsnio nuostatos netaikomos.
- 65 Todėl net pripažinus, kad draudimo sutartis neatspindi įstatymų saugomo intereso, speciali privalomojo draudimo sistema reikalauja, kad RJCS 43 straipsnyje nurodytas absoliutus sutarties negaliojimas turėtų būti aiškinamas vien kaip pagrindas ją nuginkčyti, sietinas su melagingais pareiškimais, ir juo negalima remtis prieš nukentėjusiuosius.
- 66 Net jei sutartis yra niekinė – *quod non* –, šia aplinkybe prieš nukentėjusiuosius (taigi ir FGA) būtų galima remtis tik tuomet, jei sutartis būtų pripažinta negaliojančia iki eismo įvykio.
- 67 Todėl FGA prašo *Liberty Seguros* apeliacinį skundą atmesti kaip nepagrįstą, skundžiamą sprendimą palikti nepakeistą ir papildomai išplėsti apeliacinio skundo dalyką.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 68 Siekdamas išnagrinėti gautą apeliacinį skundą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas turi įvertinti, ar, priešingai nei nuspręsta pirmosios instancijos teismo sprendime, absoliučiu draudimo sutarties negaliojimu (nesant įstatymų saugomo intereso) galima remtis prieš nukentėjusiuosius ir FGA.
- 69 Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad šioje byloje nagrinėjama draudimo sutartis yra ne tik nuginkčijama, bet ir niekinė pagal RJCS 43 straipsnio 1 dalį, nes draudėjo su draudžiamą rizika susijusio intereso nesaugo įstatymai.
- 70 Be to, skundžiamame sprendime nurodyta, kad nustatyti draudimo sutarties pažeidimai, t. y. sutarties niekinis pobūdis nesant įstatymų saugomo (apdraustojo) intereso draudžiamos rizikos atžvilgiu, ir galimybė ją nuginkčyti dėl tyčinio pradinės pareigos deklaruoti nevykdymo ir transporto priemonės eismui keliamos rizikos pagal taikytiną nacionalinę teisę, visų pirma pagal 2007 m. Dekreto įstatymo Nr. 291, taikomo kartu su RJCS, 22 straipsnį, kuriame aiškiai numatyta, kad sutarties negaliojimu galima remtis prieš nukentėjusiuosius, ir pagal 54 straipsnio 3 ir 4 dalis, kuriose numatyta, kad niekiniu sutarties pobūdžiu galima remtis prieš nukentėjusiuosius ir FGA.
- 71 Vis dėlto pirmosios instancijos teismas skundžiamame sprendime priėjo išvados, kad šis rezultatas – t. y. galimybė remtis prieš kitą subjektą – yra nesuderinamas su Sąjungos teise, ir nurodė, kad „taigi, kadangi remiantis Pirmosios direktyvos 3 straipsnio 1 dalimi ir Antrosios direktyvos 2 straipsnio 1 dalies nuostatomis, aiškinamomis paisant Europos Sąjungos teisės ir suformuotos Europos Sąjungos

Teisingumo Teismo jurisprudencijos, valstybės narės negali pakenkti šių direktyvų veiksmingumui, Portugalija neturėjo teisės SORCA 22 straipsnyje numatyti draudiko teisės prieš nukentėjusiuosius ir FGA remtis sutarties negaliojimu grindžiamomis išimtimis, net jei šios išimtys egzistuoja sutarties sudarymo momentu“.

- 72 Galiausiai, remdamasis šiais argumentais, tas teismas padarė išvadą, kad „atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pažymėtina, kad draudimo sutartis *inter partes* yra negaliojanti (niekinė dėl įstatymų saugomo intereso nebuvimo ir nuginjama dėl draudėjo pateiktos klaidingos informacijos ir sąmoningo informacijos nepateikimo), tačiau draudikas negali šiuo negaliojimu remtis prieš trečiuosius nukentėjusiuosius ir FGA“.
- 73 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, atrodo, kad pirmosios instancijos teismas rėmėsi prielaida, jog pagrindinėje byloje nagrinėjama padėtis ir padėtis, dėl kurios buvo priimtas 2017 m. liepos 20 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-287/16, buvo lygiavertės, todėl tas teismas padarė išvadą, kad nacionalinė teisė prieštarauja Sąjungos teisei, kiek tai susiję su galimybės remtis buvimu (nebuvimu), ir pasirinko Sąjungos teisėje numatytą sprendimą (remiantis Sąjungos teisės viršenybės nacionalinės teisės atžvilgiu principu), todėl padarė išvadą, kad draudikas negali prieš nukentėjusiuosius ir FGA remtis draudimo sutarties negaliojimu dėl įstatymų saugomo intereso nebuvimo arba dėl galimybės ją nugincyti, jei draudėjas pateikia melagingą informaciją arba sąmoningai nepateikia tam tikros informacijos.
- 74 Apeliacinį skundą pateikęs draudikas iš esmės siekia, kad apeliaciniame procese būtų padaryta kitokia išvada ir nurodo, kad 2007 m. rugpjūčio 21 d. Dekretu įstatymu Nr. 291 teisės aktų leidėjas siekė tik iš dalies į nacionalinę teisę perkelti Direktyvą 2005/14/EB dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo (kaip nurodyta šio dekreto įstatymo preambulėje) ir kad direktyvos neturi tiesioginio horizontalaus poveikio; draudikas mėgino įrodyti, kad toks aiškinimas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje iš esmės nepasikeitė.
- 75 Be to, draudimo bendrovė, apeliantė, teigia, kad nėra pagrindo taikyti Sąjungos teisę atitinkantį aiškinimo principą, kuris yra alternatyva direktyvų tiesioginio horizontalaus veikimo nebuvimui, kadangi šioje byloje nagrinėjamu atveju nacionalinės teisės aiškinimas paisant Sąjungos teisės reikštų nacionalinės teisės aiškinimą *contra legem*, nes, kaip akivaizdžiai matyti iš skundžiamo sprendimo, tinkamai aiškinant nacionalinį įstatymą, vienintelis galimas rezultatas – pripažinti galimybę remtis sutarties negaliojimu, o šį principą suformulavęs Teisingumo Teismas aiškiai nurodė, kad jis negali lemti Sąjungos teisės aiškinimo *contra legem*.
- 76 Vis dėlto, nors tiesioginio horizontalaus direktyvų veikimo nebuvimo aiškinimas iš esmės išlieka (nepaisant argumentų, kuriais siekiama paneigti „tiesioginio veikimo principą“), buvo rastos alternatyvos horizontalaus veikimo nebuvimo

atvejais, pavyzdžiui, plačiai aiškinant valstybės sampratą, taikant Sąjungos teisę atitinkantį aiškinimą ir nustatant valstybės atsakomybės už Sąjungos teisės pažeidimą principą.

- 77 Galiausiai taip pat galima pasinaudoti prašymo priimti prejudicinį sprendimą mechanizmu, siekiant išvengti atsisakymo pripažinti tiesioginį horizontalų direktyvų veikimą, nes Teisingumo Teismo sprendimai yra bendro pobūdžio, todėl nacionaliniai teismai privalo atsižvelgti į šiais sprendimais Sąjungos teisės normai suteikiamą prasmę ir apimtį.
- 78 Alternatyvūs sprendimai tiesioginio horizontalaus veikimo nebuvimo atvejais tam, kad privatūs asmenys tarpusavio santykiuose galėtų remtis direktyvos nuostatomis, yra teisėti pirmiausia remiantis Sąjungos teisės viršenybės principu, padedančiu įtvirtinti veiksmingos teisminės gynybos principą, taip siekiant išvengti valstybės atsakomybės už Sąjungos teisės pažeidimą.
- 79 Šiuo atveju, kalbant apie alternatyvas direktyvų tiesioginio horizontalaus veikimo nebuvimo atvejais, svarbus Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo mechanizmas, dar žinomas kaip netiesioginio veikimo arba lojalus aiškinimo principas; jis iš esmės reiškia nacionalinių teismų pareigą aiškinti direktyvą perkeliančius nacionalinės teisės aktus atsižvelgiant į atitinkamos direktyvos formuluotę ir tikslą.
- 80 Šis principas buvo aiškiai pripažintas 1990 m. lapkričio 13 d. Sprendime *Marleasing* (C-106/89), iš kurio aiškiai matyti, kad aiškinimo mechanizmas taip pat turi būti taikomas ne tik privačių asmenų vertikaliems, bet ir jų tarpusavio santykiams; šis mechanizmas privalomas visoms valstybių narių institucijoms ir yra susijęs su visais nacionalinės teisės aktais (nepriklausomai nuo to, ar jie yra priimti prieš atitinkamą direktyvą, ar vėliau), o ne tik konkrečiais direktyvai perkelti skirtais nacionalinės teisės aktais.
- 81 Vis dėlto, Teisingumo Teismas 2006 m. liepos 4 d. Sprendime *Adeneler* (C-212/04) nurodo šio aiškinimo ribas: „nacionalinio teismo pareigą aiškinant atitinkamas vidaus teisės normas atsižvelgti į direktyvos turinį riboja bendrieji teisės principai, ypač teisinio saugumo ir negaliojimo atgal principai, ir ji negali pagrįsti nacionalinės teisės aiškinimo *contra legem*“ (110 punktas).
- 82 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat pažymi, kad nors yra pakankamai pagrindo manyti, kad Sąjungos teisei prieštarautų galimybė prieš nukentėjusius trečiuosius asmenis ir FGA konkrečiomis pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties aplinkybėmis remtis draudimo sutarties negaliojimu, vis dėlto Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo principas neleidžia daryti pirmosios instancijos teismo sprendimui priešingos išvados, nes, kaip matyti iš tokio nacionalinės teisės aiškinimo šioje srityje, toks Sąjungos teisę atitinkantis aiškinimas veikiausiai lemtų šios teisės aiškinimą *contra legem*, o tai, kaip jau minėta, pagal šį principą neleistina.

- 83 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nėra įsitikinęs, ar Sąjungos teisei prieštarautų galimybė prieš nukentėjusius trečiuosius asmenis ir FGA konkrečiomis pagrindinės bylos aplinkybėmis remtis niekiniu draudimo sutarties pobūdžiu.
- 84 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nuomone, taip yra todėl, kad nei vėlesnėse direktyvose dėl privalomojo civilinės atsakomybės draudimo, nei paskelbtoje šios srities Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, nekalbama apie niekinį draudimo sutarties pobūdį dėl neteisėto jos turinio. Be to, iš minėto 2017 m. liepos 20 d. prejudicinio sprendimo (C-287/16) išplaukia draudimas prieš nukentėjusiuosius remtis dėl valios trūkumo nuginčijamų draudimo sutarčių negaliojimu (sąmoningai pateikus melagingą informaciją apie transporto priemonės nuosavybę ir jos įprastinio vairuotojo tapatybę) arba niekiniu draudimo sutarčių pobūdžiu (tuo pagrindu, kad draudžiama apdraustojo rizika nėra saugoma įstatymų); vis dėlto, minėtoje jurisprudencijoje nepateikta pozicija dėl galimybės remtis niekiniu draudimo sutarties pobūdžiu buvimo (nebuvo), jei šia sutartimi draudžiama veikla, kuri vykdoma ne tik be leidimo (vadinasi, slaptai), bet ir nesant galimybės ją gauti, nes veikla yra neteisėta ir prieštaraujanti teisės aktams, todėl manytina, kad šios transporto priemonės naudotojai, tretieji nukentėjusieji (taip mano ieškovė, nors faktinės aplinkybės to nepatvirtina) veikė „nesąžiningai“, nes jie negalėjo nežinoti, kad ši veikla yra slapta ir neteisėta.
- 85 Akivaizdu, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama draudimo sutartis ne tik yra nuginčijama, bet yra ir niekinė, kaip nurodyta skundžiamame sprendime, nes negalima teigti, kad iš neteisėtos veiklos kylanti rizika gali atitikti „įstatymų saugomą interesą“. Galbūt šiuo atveju kalbama ne apie RJCS 43 straipsnio, o apie to paties teisės akto 14 straipsnio taikymą; pastarasis yra skirtas „draudžiamoms draudimo sutartims“, ir jo 1 dalies a punkte draudžiama sudaryti draudimo sutartis dėl rizikos, kylančios iš baudžiamosios atsakomybės, nusikaltimo ar drausminio pažeidimo padarymo; be to, tame straipsnyje užtikrinama, kad „bendrosios taisyklės dėl sutarties turinio teisėtumo“ toliau galioja, tokiu būdu neišvengiamai daroma nuoroda į Civilinio kodekso 280 ir 294 straipsnius.
- 86 Kita vertus, toks niekinis sutarties pobūdis negali būti prilygintas sutarties nuginčijimui, kai sąmoningai nepranešama apie riziką (iš pradžių ar vėliau), kaip numatyta RJCS 24 straipsnio 1 dalyje, 25 ir 91 straipsniuose. Atsakovas, kaip draudėjas, neatsitiktinai nenurodė, kam iš tikrųjų bus naudojama transporto priemonė, kurią norėjo apdrausti. Tokiomis aplinkybėmis šis pareigos pranešti nevykdymas daro žalą ne tik draudikui, nes pažeidžia abipusę mokėtinos draudimo įmokos ir rizikos pusiausvyrą, bet ir visuomenei apskritai, nes, kaip matyti iš eismo įvykio, sukelia didžiulį pavojų eismo saugumui.
- 87 Pirmosios instancijos teismas nusprendė (atrodo, jau įsiteisėjusiu sprendimu), kad pagrindinėje byloje nagrinėjama draudimo sutartis yra niekinė dėl neteisėto jos dalyko, o sutartis, kuri jau yra niekinė dėl šios priežasties, negali būti pripažinta negaliojančia, todėl darytina išvada, kad nagrinėjamu atveju keliamas klaidingas

klausimas, ar niekiniu sutarties pobūdžiu galima remtis prieš nukentėjusius trečiuosius asmenis ir FGA.

88 Nagrinėjant apeliacinį skundą reikia nuspręsti, ar galiausiai prieš nukentėjusius trečiuosius asmenis ir FGA galima remtis tos sutarties niekiniu pobūdžiu (kurį lemia sutarties dalykas), kai transporto priemonė buvo naudojama sudarius civilinės atsakomybės draudimo sutartį, net jei tretieji asmenys galėjo žinoti, kad sutarties dalykas yra neteisėtas.

89 Tačiau, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, minėtu 2017 m. liepos 20 d. Teisingumo Teismo sprendimu nebuvo atsakyta į šį klausimą, nes sprendime buvo nurodyta:

„<...> [D]irektyvos 72/166/EEB 3 straipsnio 1 dalis ir <...> [Antrosios Tarybos direktyvos 84/5/EEB] 2 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kurios leidžia tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, prieš trečiuosius nukentėjusiuosius remtis automobilio valdytojo civilinės atsakomybės draudimo sutarties negaliojimu dėl to, kad iš pradžių draudėjas pateikė melagingą informaciją apie transporto priemonės savininko ar jos įprastinio vairuotojo tapatybę arba kad asmuo, kurio naudai ar vardu sudaryta draudimo sutartis, neturi ekonominio suinteresuotumo sudaryti tokią sutartį.“

90 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas aiškiai remiasi profesoriaus Menezes Cordeiro išvada, pridėta prie pagrindinės bylos medžiagos, ir nurodo, kad „nagrinėjamajame Teisingumo Teismo sprendime [C-287/16] nurodytas trūkumas yra labai ribotas. Vienintelis toje byloje nagrinėtos sutarties trūkumas buvo tai, kad nebuvo tiksliai nurodytas įprastinis transporto priemonės vairuotojas, tačiau dėl šio netikslumo rizika iš esmės nepadidėja. Vis dėlto, konkrečiu Prancūzijoje įvykusio tragiško eismo įvykio atveju trūkumas buvo kitas: tikrovė visiškai skiriasi nuo to, kas aptarta sutartyje, rizika gerokai didesnė, o elgesys yra iš esmės neteisėtas“.

91 Taigi *Tribunal da Relação de Coimbra* teigimu, į klausimą, dėl kurio pateiktas apeliacinis skundas, nėra atsakymo nei minėtame Teisingumo Teismo sprendime, nei kituose sprendimuose, priimtuose su eismo įvykiais susijusiuose bylose, taigi Sąjungos teisės turinys pagrindinėje byloje nagrinėjamo klausimo atžvilgiu nėra žinomas.

92 SESV 267 straipsnyje numatyta galimybė esant tokioms situacijoms kreiptis su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, t. y. pasinaudoti mechanizmu, pagal kurį, pažymėtina, Teisingumo Teismui priklauso jurisdikcija aiškinti tik Sąjungos, o ne nacionalinę teisę.

93 SESV 267 straipsnio antroje pastraipoje visiems nacionaliniams teismams suteikiama teisė pateikti Teisingumo Teismui prejudicinius klausimus jų nagrinėjamose bylose; tam pakanka iškelti su Sąjungos teisės aiškinimu ar galiojimu susijusį klausimą, reikšmingą siekiant priimti sprendimą.

- 94 *Tribunal da Relação de Coimbra* trečioji civilinių bylų kolegija nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui pirmiau nurodytus prejudicinius klausimus.

DARBINIS VERTINMAS